

NOI DATE DESPRE ISTORICUL ACTIVITĂȚII PARTIDULUI NAȚIONAL-POPULAR ÎN BANAT ÎN ANUL 1946

Radu Păiușan*

Cuvinte cheie: *P.N.P., Banat, activitate, 1946, istoric.*

Keywords: *National People's Party, Banat, activity, 1946, historical.*

New data about the historical activity of Popular National Party in Banat

(Abstract)

From the beginning, in the spring of 1946, the Popular National Party was involved in social and cultural life in the Banat counties. Built for the intellectual people and the middle class of the population, it managed to attract some intellectuals (teachers, doctors etc.) from the countryside. In Timișoara the Popular National Party was not well represented and it had a limited distribution because it came late on the political stage, more exactly after the Second World War. The party still managed to impose a general of the army for president. In commission there were representatives, like secondary teachers, journalists, but it had also managed to accomplish its political program especially in Banat. At its central level the Popular National Party had remarkable people like the great George Călinescu, the director of the centre of press of the party "The Nation", another important member was Andrei Oțetea and many others personalities of social and cultural life.

Încă de la înființarea sa în județele bănățene, în primăvara anului 1946, Partidul Național-Popular a început să se implice în viața economică, socială și culturală a acestora.

Fiind constituit ca un partid al intelectualilor și al păturilor mijlocii ale populației, el a reușit, parțial, să atragă câțiva intelectuali (profesori, medici, notari, profesori, preoți), provenind, cu precădere, din zona rurală.

În orașul Timișoara, Partidul Național-Popular nu a fost bine reprezentat și a avut o răspândire limitată, deoarece el a apărut mai târziu pe scena politică, mai precis după al Doilea Război Mondial. Totuși, el a reușit să impună un general de armată în rezervă, în calitate de președinte, și în comitetul județean avea – ca reprezentanți – ofițeri superiori, procurori, ziariști, profesori secundari etc., dar el nu a reușit să-și îndeplinească – în totalitate – programul său politic, mai ales în Banat.

La nivel central, Partidul Național-Popular dispunea de oameni de o valoare inestimabilă, precum marele om de litere și savantul George Călinescu, care era, simultan, directorul organului central de presă al partidului, *Națiunea*, profesori universitari renumiți, ca Andrei Oțetea și alte personalități ale vieții culturale și științifice.

O altă problemă care se afla în atenția organizației județene a Partidului Național-Popular din Banat era *situația germanilor*.

Astfel, în raportul întocmit de către unul dintre liderii organizației național-populare bănățene se face elogiul populației germane colonizate, și ea, aici cu două secole înainte pe teritoriul autohtonilor români¹, afirmând că localitatea Periam fusese – până în anii anteriori „o puternică cetate germană nu atât din punct de vedere etnic, cât și economic”² (deci, cetate germană pe teritoriul românesc! – *n.n.*).

Se remarcă, în raport, că nu toți nemții din localitate s-au făcut vinovați de neloialitate față de România, încât rigorile care s-au aplicat asupra acestor cetățeni nu au fost meritate deopotrivă de toți.

Colonelul Crăciunescu, lider al P.N.P.-ului din județul Timiș-Torontal, mai afirma, în raportul său, că el credea că ar fi fost bine să se fi avut în vedere că, dacă populația germană din localitate a părăsit satul în întregime după 23 august 1944, această deplasare nu s-a făcut de către cei mai mulți dintre ei de voie, ci de nevoie, întrucât a fost omenesc ca, atunci când, în timpul luptelor din septembrie, octombrie și noiembrie 1944³,

¹ Vezi Aurel Țintă, *Colonizări habsburgice în Banat*, Timișoara (1971).

² Serviciul Județean Timiș al Arhivelor Naționale (în continuare A.N.-S.J.T.), fond *Comitetul Județean Timiș-Torontal al Partidului Național Popolar*, d. 6/1946, f. 46.

³ Pentru aceste lupte și rolul populației germane bănățene vezi și *Apărarea Timișoarei. August-septembrie 1944. Documente și memorii*, coordonatori: dr. Radu Păiușan și col. Octavian Vlad, Timișoara (1997), 1–37.

* Universitatea de Vest Timișoara, Facultatea de Litere, Istorie și Teologie, Bd. Vasile Pârvan, nr. 4.

Periamul a trecut – de cinci ori – dintr-o mână în alta, populația, înnebunită de groază, să-și fi căutat măcar salvarea vieții unde a putut vedea cu ochii⁴.

Deci, afirma – în continuare – liderul județean național-popular, contra acestor veniți, care n-au fost înscrși în Grupul Etnic German, care n-au activat cu nimic pentru Reich, care n-au fost în S.S. și care, totdeauna, s-au dovedit cetățeni loiali, credea că ar fi trebuit să fie exceptați de la rigurile legilor care s-au aplicat contra altora dintre ei⁵. Soluția era văzută în înființarea unei Case Culturale, mai ales că exista atâta populație românească în Periam. În cadrul acestei Case Culturale românii trebuiau să primească – din partea intelectualilor locali – sfaturi și îndemnuri bune, lucru cu atât mai ușor de realizat, existând, atunci, multe case părăsite⁶.

Aceste case erau părăsite pentru că locuitorii lor germani plecaseră spre Germania cu armata hitleristă, de teama represaliilor armatei sovietice. Teama germanilor era determinată și de faptul că între conducerea armatei germane și cea română se încheiase un pact care prevedea că din anul 1943 tinerii germani din România să fie încorporați în armata nazistă⁷. Deci, educația ar fi trebuit făcută tot românilor și, în consecință, s-a decis ca de organizarea Casei de Cultură să se ocupe preotul Posa⁸.

Dar Partidul Național-Popular a intrat în contradicție, în mediul rural, cu alte organizații care intrau în componența Frontului Național-Democrat, ca de exemplu Frontul Plugarilor, care, conform și denumirii sale, trebuia să-și desfășoare activitatea la sate. Aceștia, în primele luni după lovitură de stat de la 23 august 1944, au înregistrat succese, țăranii îndreptându-și atenția spre ei, pentru a-i evita pe comuniști, fără a sesiza că acesta (Frontul Plugarilor – *n.n.*) era anexa P.C.R.⁹.

Desigur, succesul se explică – după cum afirmă istoriografia română contemporană – și prin gama largă a procedurilor folosite, care au mers până la condiționarea primirii rației alimentare în funcție de apartenența sa la respectivul partid¹⁰.

Acest lucru s-a întâmplat și în plasa Deta, din județul Timiș-Torontal. Aici se înscriseră în organizația național-populară, până în data de 8 martie

1946, 35 de membri, cea mai mare parte fiind intelectuali, funcționari de stat, funcționari particulari, meseriași și comercianți. Deși național-popularii au început să facă propagandă pentru înscrierea în partidul lor, și la sate ca Voiteni, Opațița, Denta, Omor, etc., ei au constatat că și o parte din plugarii și oamenii cinstiți, deși înclinau spre național-populari, erau, însă, rezervați din motivul că erau amenințați de membri ai Frontului Plugarilor, spunându-li-se că, dacă se vor înscrie în acest partid, își vor pierde drepturile de a primi pământ¹¹.

Cu toate acestea, țăranii din plasa Deta promiteau că, la votul care avea să se desfășoare în cadrul alegerilor care urmau, își vor face datoria față de noul partid. Acest lucru a fost constatat de național-populari, ei remarcând că marea parte a plugărimii din zonă s-a retras din Frontul Plugarilor, dintre ei o mică parte s-au înscris la social-democrați, iar o parte erau în așteptarea turnelor electorale, care să pornească pe sate din partea P.N.P.-ului.

Se mai afirma, în adresa organizației plășii Deta către Comitetul Timiș-Torontal al P.N.P., că național-popularii au o mare bază în plasa respectivă, locuitorii spunând că acest partid va face dreptate, în special germanilor expropriați, fără ca aceștia să fi avut vreo vină în ceea ce privea înscrierea lor – din oficiu – în listele germane.

În adresă se mai afirma că existau comune întregi, ca Omor, Omorul Mic, Voiteg și altele, care așteptau – cu nerăbdare – alegerile și care promiteau că vor sprijini cu toții noul partid, mai ales după ce le-au fost împărțite programul și manifestele ale P.N.P.-ului¹².

Și în plasa Ciacova continuau acțiunile național-populare, desfășurându-se, în data de 3 martie, o adunare a P.N.P.-ului la Ghilad, la care au participat membri ai comitetului județean provizoriu al Timiș-Torontal: colonelul Th. Dinculescu, șeful organizației național-populare din plasă, Nicolae Ionescu-Papastelatu și Pandeli Eustațiu¹³.

Și în celelalte județe, care compuneau Regionala Banat a P.N.P.-ului, regională făcută după modelul fostei regionale a Uniunii Patrioților, se încerca să se desfășoare o anumită activitate. Astfel, în raportul organizației național-populare din județul Severin, cu reședința la Lugoj, se afirma că nu se putea raporta exact numărul membrilor pentru că nu le-au parvenit date precise de la organizațiile locale.

Se raporta că, dintre personalitățile înscrise în organizația național-populară din județul Severin, se număra dr. Harhoe, prim-pretor la

⁴ A.N.-S.J.T., fond C.J. T.-T. al P.N.P., d. 6/1946, f. 46.

⁵ *Ibidem*, f. 46–47.

⁶ *Ibidem*, f. 47.

⁷ Florin Constantiniu, Ioan Chiper și Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944–1947)*, București (1993), 7–10.

⁸ A.N.-S.J.T., fond C.J. T.-T. al P.N.P., d. 6/1946, f. 47.

⁹ Gheorghe Onișoru, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944–1947)*, București (1996), 138.

¹⁰ *Ibidem*, 139.

¹¹ A.N.-S.J.T., fond C.J. T.-T. al P.N.P., d. 6/1946, f. 58 v.

¹² *Ibidem*, f. 59.

¹³ *Banatul*, anul II, nr. 49, 3 martie 1946, 2.

Orșova și dr. Liviu Seracin, medic primar la Casa de Asigurări Sociale.

Între timp, în data de 28 februarie a fost completat Biroul Comitetului Județean Severin, prin cooptarea doctorului Ioan Planchitiu, care era medic primar și a avocatului Alexandru Popescu, ambii devenind secretari adjuncți ai biroului¹⁴.

Organizația național-populară din județul Severin avea, însă, și probleme. În primul rând, se afirma că se duce lipsă de material de propagandă și, în special, de un manifest al P.N.P.-ului către țară, neprimind nici exemplare suficiente din programul și din statutul partidului.

Se mai sublinia că nu aveau acces la presa locală, pentru că nu dispuneau de hârtie, fapt condiționat de către ziarul independent care apărea la Lugoj. Mai întâmpinau greutăți, mai ales în recrutarea noilor membri, pentru că nu puteau să le asigure acestora niciun post în aparatul administrativ și economic, și exemplificau cu faptul că toți administratorii de control și supraveghere erau membri ai P.N.L.-Tătărescu sau ai celorlalte partide care intrau în componența F.N.D.-ului, iar mai mult mulți dintre aceștia nu erau din județ.

Un alt neajuns îl constituia faptul că organizația județeană Severin a P.N.P.-ului nu a reușit înlăturarea, în rândul populației, a credinței că național-popularii constituiau o anexă a comuniștilor, așa cum, în realitate și erau, și, afirmau ei, că aceasta se datorează membrilor P.C.R.-ului, deși se mai arăta că, în cadrul F.N.D.-ului local, se colaborează în mod normal¹⁵.

Faptul că ei ar fi fost o anexă a comuniștilor și că era posibilă fuzionarea cu aceștia după alegerile din 1946 era exprimat și de organizațiile național-populare din alte părți ale țării¹⁶.

Organizația național-populară mai solicita cetățenilor de la București, în principal conducerii partidului, să facă posibilă apariția în reședința de județ, care era Lugoj, a unui ziar al partidului și „să se facă conferințe de lămurire, de către fruntașii partidului, insistându-se, în special, asupra motivului de ce continuăm să colaborăm cu F.N.D.-ul și ce ne deosebește de partidele din F.N.D. și de cele istorice”¹⁷.

Și tineretul universitar a intrat în raza de interes a național-popularilor. Astfel, o adresă a C.C. al P.N.P. din 13 martie arăta că a fost creată în februarie 1946, pe lângă C.C. al P.N.P., Secția Tineretului Universitar, care a organizat un ciclu de conferințe

pentru a atrage studenții, după următorul program: **1.** Profesor George Călinescu – *Studentimea în viața politică*; **2.** Conferențiar Gheorghe Mihoc – *Rolul științei în societatea de mâine*; **3.** Conferențiar Gheorghe Zopan – *Filosofia viitorului*; **4.** Gheorghe Bega, ziarist – *Trecutul mișcărilor studentești în România*. Aceeași secție își propunea, spre sfârșitul lunii martie 1946, să organizeze un simpozion cu tema *Există o criză a tineretului?*¹⁸

În adresa centrului se mai spunea că s-a luat contact și cu organizațiile studentești ale celorlalte partide din F.N.D. și, în consecință, sunt trimise instrucțiuni pentru organizarea unei secții a tineretului universitar și la Timișoara. Prin respectiva adresă a C.C. al P.N.P. se mai anunța că în data de 19 martie va apărea ziarul *Națiunea*, ca publicație oficială a P.N.P.-ului.

Aceasta trebuia să aibă un corespondent la Timișoara, numit de către organizația național-populară județeană. În scopul răspândirii ziarului și a aderenței acestuia la populația Banatului, se ordona – de către C.C. al P.N.P. – ca, în primele zile ale apariției publicației, să fie formate echipe volante chiar dintre membrii partidului, care, în frunte cu liderii comitetului județean, să difuzeze cât mai multe ziare¹⁹.

În cadrul ziarului, aflat sub direcția lui George Călinescu²⁰, după cum afirmă istoriografia contemporană, toate editorialele erau favorabile platformei preconizate de P.N.P.²¹

În ședințele comitetului interimar Timiș-Torontal al P.N.P. se abordau și subiecte de politică externă. Astfel, în ședința din 15 martie 1946, prezentând momentul politic, după cum era tipicul întrunirii, profesorul Vichente Ardelean a evidențiat discursul lui Winston Churchill, fost prim-ministru al Marii Britanii, care era văzut ca o armă provocatoare a reacțiunii²².

Este vorba despre cunoscutul discurs de la Fulton al lui Churchill, din 5 martie 1946, care este considerat începutul războiului rece²³.

Referindu-se la politica internă, profesorul Ardelean a subliniat divergențele apărute în urma congresului național al Partidului Social-Democrat²⁴.

¹⁸ *Ibidem*, d. 6/1946, f. 63.

¹⁹ *Ibidem*, f. 65.

²⁰ Dinu C. Giurescu, *Uzurpatorii. România (6 martie 1945–7 ianuarie 1946)*, București (2004), 606.

²¹ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 65.

²² *Ibidem*, f. 66.

²³ Cristina Păiușan, Narcis Dorin Ion, Mihai Retegan, *Regimul comunist din România. O cronologie politică (1945–1989)*, București (2002), 22; John Lewis Gaddis, *Războiul rece*, București (2009), 63–64.

²⁴ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 3–1946, f. 65.

¹⁴ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 49.

¹⁵ *Ibidem*.

¹⁶ Gheorghe Onișoru, *op. cit.*, 145.

¹⁷ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 49.

În consecință, social-democrații tradiționali au întemeiat, la 16 martie 1946, Partidul Social-Democrat Independent, condus de către fostul președinte al P.S.D., Constantin-Titel Petrescu²⁵.

Revenind la politica locală, se arată că în timpul lunii martie a avut loc, la sala cinematografului „Capitol” din Timișoara, conferința județeană a P.N.P.-ului. Evenimentul nu a fost, însă, comentat de către liderul național-popular care susținuse informarea politică.

Acesta mai anunța convocarea conferinței naționale a P.N.P. pentru data de 22–24 martie, la București. La această întrunire trebuiau să participe și delegați ai organizației județene național-populare Timiș-Torontal, ca delegați fiind propuși: procurorul Ion Blănaru, care era și președintele Comisiei de reformă agrară din județul Timiș-Torontal, Nicolae Ionescu-Papastelatu și Nicolae Arbunescu.

O altă problemă care preocupa pe național-popularii bănățeni era aceea a presei. Aceștia, deși nu mai dețineau un organ de presă propriu, puteau publica unele articole în cotidianul „Banatul”. Dar redactorul șef al acestei publicații, Alexandru Jebeleanu, care va deține, ulterior, funcții importante în județul Timiș, de exemplu cea de redactor-șef al revistei literare „Scrisul bănățean”, devenită, apoi „Orizont” și redactor-șef al Editurii Facla, înființată în anul 1972, căruia i-au fost încredințate articole ale național-popularilor, fie că le modifica, fie că le publica incomplete.

În această situație, profesorul Vichente Ardelean a propus excluderea din presă a lui Alexandru Jebeleanu. Un alt lider al național-popularilor din Timiș-Torontal a propus, însă, ca Alexandru Jebeleanu să fie convocat și să declare, în fața comitetului organizației județene Timiș-Torontal al P.N.P., ce a făcut cu articolul profesorului Ardelean, care era direct vizat de aceste proceduri²⁶.

În încheierea ședinței comitetului interimar al național-popularilor din Timiș-Torontal s-a hotărât ca avocatul Nicolae T. Ionescu să susțină cererea P.N.P. din Timiș-Torontal în Comitetul Economic al F.N.D., referitoare la locul pe care acest partid îl are în comitetul interimar de la Camera de Comerț și Industrie, loc care, în timpul existenței Uniunii Patrioților, a fost omis să-i fie atribuit acestuia²⁷.

Și în cadrul altor surse se susținea că relațiile de colaborare în cadrul F.N.D.-ului local erau bune, la fel în cazul P.N.P.-ului local, un exemplu fiind faptul că la aniversarea, la Timișoara, a zilei

de 6 martie 1945, care a avut loc în fața Teatrului Național, au luat parte reprezentanți ai tuturor partidelor care constituiau guvernul Petru Groza. Printre cei care au luat cuvântul cu această ocazie a fost și Nicolae Ionescu, reprezentant al organizației național-populare din județul Timiș-Torontal²⁸.

Liderii Partidului Național-Popular din județul Timiș-Torontal au încercat să explice termenul de „naționalism”, având în vedere că în titulatura partidului intra și atributul de „național”. Astfel, profesorul Vichente Ardelean scria un articol, apărut în ziarul „Banatul”, la puțin timp după constituirea partidului: „Acest naționalism, debarasat de zgurile amintite (ale trecutului – *n.n.*) și numit, atât de potrivit, de Mitiță Constantinescu (președintele P.N.P.-ului – *n.n.*), luminat, constituie naționalismul P.N.P. și pe aceasta stă o primă publicare a înființării acestui nou partid între alte partide «naționale»”²⁹.

Și în această perioadă a continuat organizarea, în teritoriu, a P.N.P.-ului. Astfel, la 17 martie, s-a desfășurat, la Deta, plenara organizației național-populare locale, aceasta fiind formată din toți membrii fostei Uniuni a Patrioților locale. Plenara a ales un comitet, al cărui președinte era Pavel Marcov³⁰.

S-a mai desfășurat o adunare a P.N.P.-ului la Comloșu Mare, la care au participat, ca delegați din partea organizației județene, Nicolae Ionescu-Papastelatu, profesorul Vichente Ardelean, Pandeli Eustațiu și profesorul Boldur³¹.

O altă adunare național-populară s-a desfășurat la Cenad, adunare la care au participat, din partea comitetului județean interimar, Nicolae T. Ionescu și Aurel Periat³².

Activitatea organizatorică județeană Timiș-Torontal a național-popularilor pe luna februarie 1946 era apreciată printr-o adresă a C.C. al P.N.P. din 18 februarie, prin care îi mai anunța pe liderii județeni naționali-populari că s-a discutat cu prefectul județului, care a promis că îi va ajuta cu mijloace de transport, iar ei să ia contact cu acesta și să-i amintească de promisiune. Mai erau anunțați că centrul este de acord ca generalul Teodor Șerb să fie președinte al organizației județene Timiș-Torontal a P.N.P.

Comitetul Central mai recomanda ca, în ceea ce privește intervențiile lor la autoritățile locale, dacă acestea sunt juste și, totuși, nu se ținea seama

²⁵ Mihai Fătu, *Alianțe politice ale P.C.R. (1944–1947)*, București (1971), 270.

²⁶ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 65.

²⁷ *Ibidem*.

²⁸ *Viața bănățeană*, seria a II-a, nr. 3, 8 martie 1946, 2.

²⁹ Vichente Ardelean, Naționalism luminat, în *Banatul*, anul II, nr. 60, 16 martie 1946, 1.

³⁰ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 3/1946, f. 60.

³¹ *Banatul*, anul II, nr. 61, 17 martie 1946, 2.

³² *Ibidem*.

de ele, acestea să fie susținute în cadrul F.N.D.-ului județean și în consiliile politice de pe lângă prefectură și primărie, pentru că aceste organisme să-i facă să înțeleagă pe toți șefii administrațiilor locale că trebuia să domnească un spirit de dreptate în toate instituțiile publice.

În ceea ce privea Partidul Social-Democrat, li se recomanda să ajungă la o înțelegere și colaborare în cadrul F.N.D.-ului și să-și apropie acele elemente social-democrate care sunt cinstite și înțelegătoare, arătând, totodată, care era spiritul congresului social-democrat în ceea ce privea consolidarea democrației³³.

Trebuia să se facă, deci, o alianță nu cu Partidul Social-Democrat Independent, ci cu P.S.D.-ul, aliatul de nădejde al comuniștilor în cadrul F.N.D.³⁴

În finalul adresei, li se mai indica național-popularilor bănățeni să reacționeze la șovinism, indiferent din ce parte ar proveni, adică a românilor sau a minorităților naționale. Acesta trebuia combătut, în toate manifestările sale, demascând – pe față – pe acei care mai înțelegeau să se folosească și atunci, de toate practicile trecutului, aceasta constituind un pericol pentru linia democratică adoptată de către Partidul Național-Popular.

În acest sens, trebuia să se colaboreze cu toate organizațiile democratice ale minorităților care se aflau în județ și să antreneze, pe această linie, întregul F.N.D. județean³⁵.

Mai sunt îndemnați, personal, de către profesorul Mihail Dragomirescu, secretarul general al C.C. al P.N.P., să nu renunțe la ziarul „Banatul” și să discute cu Ilie G. Murgulescu și să ia contact cu partidul din care acesta făcea parte³⁶.

În același timp, li se amintește că Alexandru Jebeleanu, care era redactorul-șef al ziarului „Banatul”, era și membru în Comitetul Județean Timiș-Torontal al P.N.P.³⁷

O altă problemă care preocupa unele organizații ale național-popularilor, ca, de exemplu, cele din comunele Giera, Toager, Tolvădia, Ghilad și Ciacova, era întărirea posturilor de jandarmi „pentru ca partidul să găsească, în executarea acestui punct din program, siguranța individului și avutului său”³⁸.

C.C. al P.N.P. dorea să cunoască și a cerut să se raporteze, în mai multe puncte, situația Secției

de Presă și Documentare din fiecare județ în care avea organizație. În județul Timiș-Torontal, șeful Secției de Presă, Propagandă și Documentare al P.N.P.-ului era profesorul Vichente Ardelean, iar al Serviciului de Presă – Constantin Năsturaș³⁹.

În consecință, în raportul din 20 martie 1946 al Secției de Presă, Propagandă și Documentare al Comitetului Județean Timiș-Torontal al P.N.P. se arăta că, în ceea ce privea raportul de forțe politice, P.N.Ț.-Maniu dispunea de 30% din forța politică a județului, P.N.L.-Brătianu – 20%, neutri – 20%, iar F.N.D.-ul – 30%.

În ceea ce privește întrunirile ținute de partidele istorice, P.N.Ț.-ul avusese trei adunări, iar P.N.L.-Brătianu – două. În cadrul acestor întruniri s-a protestat vehement împotriva partidelor care formau F.N.D.-ul și s-a căutat, cu orice mijloc, compromiterea guvernului Petru Groza. Relativ la obiectivele politice ale P.N.Ț. și P.N.L.-Brătianu, ele se direcționau – în mod special – asupra tineretului și, cu precădere, a studenților.

Referitor la frunțașii acestor partide din județ, se raporta că, în cazul P.N.Ț.-ului, sunt Sever Bocu, dr. I. C. Subțire, Trifu Urian, țăranul Mișa Vasiescu, Stan Vidrighin și dr. Liviu Gabor, iar în cazul P.N.L. – dr. Dimitrie Nistor și Nicolae Fărcășanu. Mai era informat centrul că nu apărea niciun ziar al partidelor istorice, nici în Timișoara și nici în județ⁴⁰.

Se remarcă, din această informare, că, deși ponderea numerică, mai ales a P.N.Ț.-ului, nu era prezentată ca fiind mult mai redusă decât în realitate, ca, de altfel, și a P.N.L.-ului-Brătianu, iar ponderea F.N.D.-ului, deși aflat la guvernare, nu depășea o treime, că minoritatea governa majoritatea.

Pentru a contracara, măcar parțial, această situație, în data de 18 martie 1946 s-a ținut o ședință a organizațiilor de tineret ale F.N.D.-ului, care avea – ca scop declarat – fixarea programului săptămânii mondiale a tineretului și la Timișoara⁴¹.

Rolul P.N.P.-ului în viața politică din România a fost abordat de prefectul Valeriu Novacu, care era și vicepreședinte al organizației național-populare din județul Timiș-Torontal. Această caracterizare a fost făcută în cadrul întrunirii P.N.P.-ului, desfășurată la Jimbolia, în data de 17 martie 1946, la care au participat, din partea comitetului județean, pe lângă Valeriu Novacu, alți doi membri ai comitetului județean: Nicolae T. Ionescu și Pandeli Eustațiu.

³³ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 6/1946, f. 68.

³⁴ Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România*, București (1990), 259–275.

³⁵ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 6/1946, f. 68–68 v.

³⁶ *Ibidem*, d. 2/1946, f. 26.

³⁷ *Ibidem*, f. 27.

³⁸ *Ibidem*, d. 3/1946, f. 61.

³⁹ *Ibidem*, f. 62.

⁴⁰ *Ibidem*, f. 63.

⁴¹ *Viața bănățeană*, anul I, seria a II-a, nr. 14, 21 martie 1946, 3.

În cadrul acestei întruniri, deschisă de către dr. Adam David, președintele organizației locale a P.N.P.-ului, în cuvântul său, Valeriu Novacu declara că rolul partidelor în viața unui stat rezistă numai dacă acele partide sunt expresia unei necesități. Afirmă, apoi, că în România muncitorii își aveau partidele lor, adică P.C.R.-ul, P.S.D.-ul și Frontul Plugarilor și, la fel, arăta că marii bancheri, marii proprietari, afaceriștii și speculanții, de asemenea, aveau partidele lor. Între cele două clase sociale se afla o pătură socială de muncitori, meseriași, comercianți, industriași, funcționari, pensionari, liber-profesioniști, care duc greul țării și care n-a fost niciodată reprezentată în parlament. Era nevoie, după cum remarcă autorul intervenției, de un organism politic pentru păturile mijlocii de la sate și orașe, la care necesitate răspundea Partidul Național-Popular⁴².

Această cuvântare, pe lângă faptul că ea cuprindea și inexactități, ca, de exemplu, Frontul Plugarilor – partid al clasei muncitoare, plasează partidele istorice, P.N.Ț. și P.N.L., în sfera afaceriștilor și speculanților, ceea ce nu corespunde adevărului și, în același timp, plasa – în sfera P.N.P.-ului – și păturile mijlocii de la sate, deși acestea fuseseră atribuite, de către F.N.D., Frontului Plugarilor și P.N.Ț.-ului-Anton Alexandrescu.

În data de 22–23 martie 1946 s-a desfășurat, la București, la sediul C.C. al P.N.P. din Bd. Lascăr Catargiu nr. 9, conferința pe țară a P.N.P.-ului⁴³. La această conferință națională au participat și 35 de delegați din județele țării, unde P.N.P.-ul avea organizații⁴⁴.

În cadrul acesteia s-au discutat: **1.** probleme organizatorice; **2.** analiza situației politice; **3.** problema alegerilor.

În ziua de 24 martie s-a desfășurat adunarea populară, cum erau numite mitingurile, în noua terminologie – de sorginte comunisto-sovietică, în sala cinematografului „Aro” din Capitală. Delegațiile din Ardeal și Banat au fost repartizate, pentru expunerea raportului de activitate, în sala Bibliotecii C.C. al P.N.P., ședința fiind prezidată de prof. univ. Andrei Oțetea, asistat de inspectorul Ion Oncescu, șeful Secției Provincie.

Ca urmare a acestei manifestări centrale, secretarul general al organizației național-populare Timiș-Torontal a prezentat un raport organizației

⁴² *Marea adunare de la Sânnicolau-Mare a P.N.P.*, în *Banatul*, anul II, nr. 65, 22 martie 1946, 4.

⁴³ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 34.

⁴⁴ Gheorghe Țuțui, *Contribuția Partidului Național-Popular la lupta pentru transformări democratice (ianuarie 1946-martie 1949)*. *Analele Institutului de Istorie a Partidului de pe lângă C.C. al P.C.R.*, II, (1966), 59.

din care făcea parte despre participarea la conferința națională a C.C. al P.N.P. Acesta a încercat să contracareze acuzele aduse de către procurorul Ion Blănaru, membru al C.C. al P.N.P., comitetului județean Timiș-Torontal al național-popularilor.

Procurorul Blănaru aducea următoarele acuzații comitetului județean Timiș-Torontal: **1.** Nu este adevărat că nu are mijloace de transport, deținând mașina prefectului, care era și vicepreședinte al comitetului; **2.** Vinovat de slaba organizare a național-popularilor era comitetul județean interimar al P.N.P. Timișoara, numit – de către Blănaru – „stat-major”, despre care afirma că era lipsit de elemente care puteau înfrunța situații sociale și politice, fără priză la mase și lipsiți de personalități proeminente bănățene.

Blănaru a mai acuzat comitetul P.N.P. din Timișoara că, deși avea la dispoziție ziarul „Banatul”, nu a fost în stare să aducă în partid foștii membri ai Uniunii Patrioților și pe studenții și profesorii de la facultățile din Timișoara și că nu face suficientă propagandă în județ.

La toate aceste acuzații, răspunsul secretarului general al organizației național-populare din județul Timiș-Torontal a fost că 75% din membrii fostei Uniuni a Patrioților au trecut la P.C.R. și P.S.D., iar profesorii au plecat la Cluj, de unde se refugiase Universitatea după Dictatul de la Viena, din 30 august 1940, organizația Uniunii Patrioților din Timiș-Torontal nu avea decât 4–5 studenți⁴⁵.

Aproximativ în aceeași situație se afla și organizația județeană Severin a P.N.P.-ului. Din raportul de activitate al acesteia, datat 21 martie 1946, rezultă că organizația național-populară din acest județ avea doar 220 de membri și doar două centre de plasă organizate, din cele nouă existente, iar din cele 137 de comune rurale, erau organizate doar 40, în comune fiind înscriși 918 membri, din care 136 liber-profesioniști, 76 meseriași, industriași și comercianți, 118 muncitori și 793 de plugari.

S-a mai raportat că președintele comitetului județean Severin era lt.-col. Victor Mihuț, care era invalid, vicepreședinte – Constantin Jucu (meseriaș), iar din comitet mai făceau parte frizerul Ioan Gheju și Ion Perju, funcționar etc.⁴⁶.

La întrebarea, tip chestionar, dacă aveau și membri care au părăsit partidul și, dacă au făcut-o, care le-a fost motivația, răspunsul dat de liderii P.N.P. Severin a fost afirmativ, motivând că aceștia s-au înscris în alte partide.

Raportând despre situația partidelor istorice, față de situația partidelor aflate la guvernare, se afirmă

⁴⁵ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 34.

⁴⁶ *Ibidem*, d. 3/1946, f. 50.

următoarele: **1.** în cazul P.N.Ț.-ului din județul Severin, conducerea era încă dezorganizată, având un comitet interimar, dar ducea o propagandă intensă în rândul maselor; **2.** P.N.L.-Brătianu avea o conducere bine organizată, iar membrii desfășurau o propagandă sistematică în județ.

În ceea ce privea partidele așa-zis democratice, adică satelite ale P.C.R.-ului, se afirma: **1.** În cazul organizației comuniste, aceasta dispunea de o conducere bine organizată, iar partidul avea priză în masele muncitorești, mai puțin în cele țărănești; **2.** P.S.D.-ul, având o conducere bine organizată și unitară, iar cei care aveau liste separate, adică independenții lui Titel Petrescu, au rămas – în Severin – în cadrul partidului, nesemnificându-se, în județ, nicio defecțiune; **3.** P.N.L.-Tătărescu avea o conducere organizată, care susținea că partidul are, în județ, mai mulți membri decât diniștii, adică adepții P.N.L.-Dinu Brătianu; **4.** P.N.Ț.-Anton Alexandrescu avea o conducere slabă, cu aderenți puțini, caracterizată ca „adormită”; **5.** Frontul Plugarilor avea o conducere în cadrul căreia existau diverse fricțiuni, dar aveau aderenți relativ mulți⁴⁷.

În același timp, organizația național-populară din Timiș-Torontal și-a găsit, după îndelungi căutări, o personalitate reprezentativă, care să fie președinte, fiind vorba despre generalul în rezervă Teodor Șerb. Acesta a și fost instaurat în funcție în cadrul ședinței din 22 martie 1946 a comitetului interimar al P.N.P. din Timiș-Torontal, care devenea, astfel, comitet permanent⁴⁸.

Tot în perioada respectivă a aderat la P.N.P. un grup din fostul Partid Radical-Țărănesc, condus de Grigore Iunian. Această adeziune a fost exprimată, pe plan local, de dr. Aurel Petrovici, care nu-și ascundea satisfacția că și țărănimea se îndreaptă spre noul partid⁴⁹. Din teritoriu se raporta că în unele plase, ca, de exemplu, Ciacova, au apărut dificultăți în privința organizării și propagandei. În comuna Toager, din cadrul acestei plăși, membrii partidelor istorice ar fi împiedecat pe locuitori să se înscrie în noul partid, pentru aceasta plătindu-i gratuit cu cereale și spunându-le că vor avea soarta membrilor fostei Mișcări Legionare⁵⁰.

Ca metodă de acțiune, membrii partidelor istorice lansau știri care erau luate din ziarele pe care le editau, dar nu le expuneau în public, ci făceau propagandă de la om la om, afirmând că P.N.P.-ul era, totuși, un partid camuflat, frate cu cel comunist. Din același raport se evidențiază faptul

că organizațiile locale național-populare se străduiau să conlucreze cu toate organizațiile din F.N.D. existente în comunele plășii, pe linia programului partidului. Cu toate acestea, național-popularii trebuiau să remarce că unii membri ai P.C.R. și ai Frontului Plugarilor nu-i priveau cu simpatie, pentru că vedeau că ceea ce s-a întâmplat în plasa Ciacova, adică liniștirea spiritelor și împăcarea spirituală a locuitorilor, se datorează faptului că național-popularii au reușit să pună, în unele comune, în fruntea gospodăriilor comunale, oameni cu o anumită vizibilitate în cadrul comunităților și, în consecință, național-popularii câștigau simpatie în rândurile acestora. Aceștia erau, însă, puțini la număr și comentau, în șoaptă, și pentru că a fost dat cuvânt de ordine membrilor din comitetele comunale ale P.N.P.-ului să păstreze o colaborare bună cu celelalte organizații din F.N.D.⁵¹.

Se arăta, în ceea ce privea raportul de forțe, că partidele istorice dețineau, în plasa Ciacova, aproximativ 50%, neutrii – 30%, iar F.N.D.-ul – 20%. Locuitorii plasei condiționau înscrierea în P.N.P. de existența unor liste separate a acestora în alegeri.

În privința întrunirilor ținute de partidele istorice în localitățile plășii, P.N.Ț.-ul a avut două întruniri, dintre care una în comuna Jebel, iar liberalii una singură, în comuna Cebza, și aceasta convocată de un militant venit din afara localității.

În cadrul acestor întruniri, cele două partide istorice solicitau deziderate diferite. Astfel, P.N.L.-ul era considerat că nu cere mult, adică numai ca oamenii să le judece trecutul și, în concluzie, să-i urmeze. Național-țărăniștii erau, însă, mai fermi, atacând modul cum s-a realizat reforma agrară, afirmând că au avut-o și ei în program. Aceștia lăsau să se înțeleagă că toate organizațiile din F.N.D. serveau interesele extremei stângi, interese care, în general, nu corespundeau cu firea românului. Se mai afirma că național-țărăniștii puneau multă bază, în activitatea lor, pe tineret, indiferent ce fel de element era tânărul respectiv.

Referindu-se la frunzașii partidelor istorice din plasă, raportul îi numește ca fiind activi pe avocatul Gheorghe Vlăduțiu și țăranul Gheorghe Mustețiu, în Ciacova, iar în comuna Petroman, președintele plășii, dr. Liviu Ghiciescu. Cel mai activ era, însă, tânărul Petru Boldea, care lucra pe lângă avocatul Gheorghe Vlăduțiu, acesta fusese învățător în comuna Ciacova, dar renunțase la postul său, fiind, la acea dată, fără ocupație și întreținut de familie.

⁴⁷ *Ibidem*, f. 50 v.

⁴⁸ *Banatul*, anul II, nr. 70, 29 martie 1946, 2.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 4.

⁵⁰ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 6/1946, f. 74.

⁵¹ *Ibidem*, f. 75.

Raportul era semnat, în calitate de președinte al organizației de plasă, de către colonelul Teodor Dinculescu și Haralambie Filip, ca secretar⁵².

Continuau, deci, să dea rapoarte asupra situației de forțe dintre partidele democratice și cele pro-comuniste, rapoarte în care se recunoștea că partidele democratice erau preponderente în preferințele electoratului, chiar dacă procentul F.N.D.-ului era mai pronunțat decât în realitate. Se evidențiază că activitatea partidelor istorice era strict supravegheată și raportată partidelor care intrau în componența F.N.D.-ului, printre care și P.N.P.-ul.

O altă problemă cu care se confruntau autoritățile pro-comuniste era cea a abuzurilor celor care formau așa-zisa gardă cetățenească sau comitetele cetățenești.

Despre un astfel de abuz informează comitetul județean Timiș-Torontal al P.N.P. colonelul Gheorghe Dinculescu, membru în acest organism de conducere și șef al organizației național-populare din plasa Ciacova.

Abuzul s-a petrecut în data de 23 martie 1946, în stația C.F.R. din Deta. Aici, informa colonelul Dinculescu, aflându-se în tren, au apărut două țărânci din comuna Opațița (județul Timiș-Torontal), împreună cu un copil și muncitori de la C.F.R., care duceau în spate câte 15–20 kg de făină, cumpărate din Deta. Dar, înainte cu un minut de plecarea trenului, acesta a fost oprit de șeful postului de jandarmi din Deta, care era însoțit de doi indivizi, care – se zice – că făceau parte din garda cetățenească și au luat femeile, copilul și bărbatul, confiscându-le făina și i-au dus la postul de jandarmi. Cu toate rugămintele uneia dintre femei, care le-a spus acestora să ia făina și să-i lase să plece cu trenul, pentru că acasă avea un copil mic de alăptat, aceștia nu au fost de acord. Procedul i-a indignat pe toți pasagerii din tren și, mai ales, pe unii lucrători de la Atelierele C.F.R., care se găseau în tren.

Cei doi din așa-zisa gardă cetățenească se numeau, unul, Milin și celălalt, Milici, despre care se afirma că au fost tot timpul în Iugoslavia, ca dezertori din armata română, iar atunci făceau pe micii teroriști ai populației din Deta⁵³. Conform informațiilor existente, jandarmii ar fi forțați, de oamenii așa-zisei gărzi cetățenești, iar dacă nu li se ascultau cererile, jandarmii sufereau consecințele, fiind amenințați din partea acestora.

În încheierea informării sale, colonelul Dinculescu a cerut ca P.N.P.-ul să intervină pentru desființarea gărzii cetățenești⁵⁴.

Ca o consecință a acestei informații, comitetul județean al P.N.P.-ului a intervenit pe lângă organele abilitate din București pentru sistarea controlului cetățenesc și a vânzării forțate, care se produsese în ultimul timp în orașul Timișoara și în județul Timiș-Torontal⁵⁵.

Probleme aveau național-popularii și în cadrul comitetului din Timiș-Torontal. Astfel, în 29 martie 1946, ca urmare a acuzațiilor aduse de procurorul Ion Blănaru, Nicolae Ionescu-Papastelatu a demisionat din funcția de secretar general interimar al comitetului județean al P.N.P.⁵⁶

În același timp, au fost promovați alți membri ai P.N.P.-ului, de exemplu Edward Karner ca delegat al P.N.P.-ului din Timiș-Torontal în Consiliul Economic Județean al F.N.D.-ului, inginerul Borza era directorul Oficiului Economic Județean, iar Tudor – directorul INCOM⁵⁷.

P.N.P. avea probleme și la Periam, chiar cu organizațiile care formau F.N.D.-ul, mai precis între acesta și P.S.D., în ceea ce privea numirea primarilor⁵⁸.

Tot la Periam, național-popularii aveau divergențe și cu P.N.Ț.-Maniu și cu P.N.L.-Brătianu, care aveau numai 35 de membri, după afirmațiile național-popularilor, dar care căutau să atragă – pe față – pe coloniști, care, pe moment, erau doar simpatizanți ai acestora. Conform afirmațiilor doctorului Damian, fost notar, președintele organizației Periam, Blocul Democratic, cum numea acesta partidele care formau guvernul Petru Groza, deținea 65% din electorat și era posibil ca, până la alegeri, să fie cooptați în P.N.P. un număr însemnat dintre cei care stăteau în cumpănă unde să se înscrie⁵⁹.

În concluzie, Partidul Național-Popular era în continuă ascensiune în județele bănățene, existând chiar o Regională în formare a acestuia. Partidul colabora dificil cu celelalte partide din Frontul Național-Democrat și se opunea abuzurilor unor așa-numite gărzi sau comitete cetățenești, care se prezentau mai mult ca elemente de presiune și teroriste decât în slujba cetățeanului.

⁵⁴ *Ibidem*, f. 43 v.

⁵⁵ Pentru atitudinea sârbilor din Banat în perioada imediat posterioară războiului vezi și Eusebiu Narai, Aspecte privind situația minorității sârbe din județele Caraș și Severin în anii 1944–1948. *SIB*, XXXII, 2008–2009, (2009), 123–131.

⁵⁶ *Banatul*, anul II, nr. 70, 29 martie 1946, 2.

⁵⁷ A.N.-S.J.T., *fond C.J. T.-T. al P.N.P.*, d. 2/1946, f. 41.

⁵⁸ *Ibidem*, f. 39.

⁵⁹ *Ibidem*, f. 40.

⁵² *Ibidem*, f. 76.

⁵³ *Ibidem*, d. 4/1946, f. 43.